

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**Személyes meghallgatás kiemelt jelentősége a gondnokság alá helyezési
perekben, valamint az ismeretlen helyen tartózkodó alperes
problematikája**

Szerző: dr. Hajdu Emese

Budapest, 2015. július 9.

I. Prológ

A gondnokság alá helyezés területén a korábbi rugalmatlan szabályok¹ után a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban Ptk.) 2014. március 15. napján lépett hatályba, melynek köszönhetően alapjaiban változott meg a jogintézmény: megszűnt a Polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (továbbiakban régi Ptk.) szerinti cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezés, felváltotta a cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezés új jogintézménye. A cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezést felváltotta a cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezés jogintézménye. Ezzel egyidejűleg megszűnt a cselekvőképességet általánosan korlátozó gondnokság alá helyezés. Az új szabályozás lényege, hogy a cselekvőképességet csak meghatározott ügycsoportok vonatkozásában lehet részlegesen korlátozni. Ha nincs olyan ügycsoport, amelyben a cselekvőképességhez szükséges belátási képesség fennáll, egyéb törvényi feltétel fennállása esetén ez a cselekvőképesség teljes korlátozását eredményezheti. Az egyéni körülmények valamint a családi társadalmi kapcsolatok vizsgálata törvényi követelmény lett. Ugyanígy az is, hogy az érintett személy jogainak védelme a cselekvőképességet nem érintő más módon nem biztosítható-e. Ezek a plusz törvényi feltételek és a jogintézmény újraszabályozása jelentősen kiszélesítette a bizonyítandó tények körét.

A felülvizsgálati eljárás területén a Ptk. koncepcionális jellegű változást hajtott végre², tekintettel arra, hogy megszűnt a cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezés jogintézménye, és az ehhez kapcsolódó azon szemlélet is módosult, miszerint adott esetben a belátási képesség végleges hiánya is kimondható. A felülvizsgálati eljárásra a Ptk. szerint az ítélet jogerőre emelkedésétől számított legkésőbb öt év, teljes korlátozás esetén is legkésőbb tíz éven belül sor kell, hogy kerüljön az ítélet által meghatározott időben.

Jelen cikk célja nem a fenti anyagi jogi változások részletes ismertetése, hanem azok tükrében a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (továbbiakban Pp.) eljárásjogi szabályainak alkalmazása során a személyes meghallgatás és az ismeretlen helyen tartózkodó alperes esetében felmerülő gyakorlati problémák, valamint megoldási javaslatok felvetése.

¹ Dósa Ágnes: A nem teljesen cselekvőképes személyek jogai: rugalmasabb szabályozás felé, *Fundamentum*, 2000/2. sz. 84. old.

² Wellmann György (ed.) 2013: *Polgári Jog Bevezető és záró rendelkezések Az ember mint jogalany Öröklési jog*, Az új Ptk. magyarázata I/VI., HVG Orac Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 124. old.

A Ptk. hatálybalépésével azonnali változások következtek be a gondnokság alá helyezés iránti perekben, hiszen a Ptk. hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény (továbbiakban: Ptké.) 4.§ (1) bekezdése szerint a nagykorú személy cselekvőképességet kizáró vagy korlátozó gondnokság alá helyezése iránt a Ptk. hatálybalépésekor folyamatban lévő eljárásban - ideértve a jogorvoslati eljárási szakaszt is - a Ptk. rendelkezéseit kell alkalmazni.

A Pp. XVIII. fejezete, mely a gondnokság alá helyezés iránti perek, különös eljárásjogi szabályait tartalmazza, módosult a 2001. évi régi Ptk. módosítással és a Ptk. hatálybalépésével egyidejűleg is.

A gyakorlati problémák feldolgozása a Budapest Környéki Törvényszék Polgári, Közigazgatási és Munkaügyi Kollégiumának 2014. október 3. napján cselekvőképesség - gondnokság témakörben tartott szakmai konzultációján az ilyen típusú pereket tárgyaló bírák által felvetett kérdéseken és a Gödöllői Járásbíróság 2014. március 15. napját követően e tárgyban befejezett elsőfokú és a Budapest Környéki Törvényszék 1. Pf. és 14. Pf. tanácsa másodfokú ügyeinek vizsgálatán alapul.³

1. 1. Személyes meghallgatás

A gondnokság alá helyezési per célja, hogy körültekintő, számos garanciális rendelkezést felölelő peres eljárás eredményeként kizárólag az a személy kerüljön gondnokság hatálya alá, akinek esetében az - jogainak védelme, biztosítása érdekében - feltétlenül szükséges.

Ezt szolgálja, hogy a Pp. 309. § (3) bekezdése alapján a bíróság a gondnokság alá helyezési perben az alperest köteles személyesen meghallgatni a tárgyaláson.

Nem alkalmazható az első tárgyaláson való megjelenés mulasztásakor a bírósági meghagyás sem.

Ha büntető eljárásról volna szó az ártatlanság véelme és a személyes meghallgatáshoz való jog feltételen érvényesülését követelné meg a jogalkotó a bíróság eljárása során. Itt természetesen nem erről, hanem polgári peres eljárásról van szó, de az érintett cselekvőképessége vagyis személyes döntési autonómiájának, szerződéskötési, nyilatkozattételi jogának olyan mértékű korlátozására kerül sor a gondnokság alá helyezés során, mely nemcsak a felperessel, hanem

³ A dolgozat gondolatmenetében merít még dr. Hajdu Csaba A gondnokság alá helyezési perekre irányadó új szabályok és azok alkalmazása során eddig felmerült gyakorlati problémák című 2014. szeptember 10. napján kelt cikkéből.

mindenkivel szemben hatályos lesz. Ezért joggal mondhatjuk, hogy a gondnokság alá helyezés iránti per a személyállapotú perek egyik leginkább „érzékeny” fajtája, ahol kiemelkedő jelentősége van annak, hogy a bíróság a legkörültekintőbben, alaposabban tárja fel a tényállást, a minél megalapozottabb döntés érdekében.

A tényállás felderítésében az alperes részvételének, meghallgatásának alapvető, meghatározó jelentősége van, ezért az alperes cselekvőképtelensége sem jelentheti a meghallgatás elháríthatatlan akadályát. Alapvető jelentőséggel bír az alperes személyes meghallgatása (BH 1998.596.), a közvetlen észlelés.

A perre speciális - vagylagos - illetékesség is irányadó lehet (Pp. 305.§ (1) bekezdés). Ha az alperes huzamos időn át bentlakásos szociális intézményben vagy fekvőbeteg-gyógyintézetben (továbbiakban: intézet) tartózkodik, a tartózkodási hely szerinti bíróság is illetékes az eljárásra. Abban az esetben, ha az alperes lakóhelye szerinti bíróságon indítják meg a pert és az alperes az előbbieket szerint nem ott tartózkodik, elterjedt az a gyakorlat, hogy a perbíróság a Pp. 201- 202. §§ alapján az alperes személyes meghallgatására azt a járásbíróságot keresi meg, melynek területén a bizonyítási eljárás a legcélszerűbben eszközölhető, vagyis ahol az intézet található. A megkeresett bíróságnál pedig a Pp. 12/A.§ (1) bekezdésére hivatkozva titkár fogatosítja a meghallgatást a tárgyalás előkészítése körében.

A fenti gyakorlatot több okból is jogszabályellenesnek tartom: alább részletezve egyrészt abba ütközik, hogy a Pp. csak a bizonyítás fogatosítása körében ad lehetőséget a megkeresésre, másrészt a közvetlenség elvét figyelmen kívül hagyja, harmadrészt a tárgyaláson való részvétel jogát veszi el az alperestől.

A Pp. 201-202.§ szerint csak a bizonyítás körében engedi meg kivételes esetben a közvetett eljárást. A Pp. 3.§ (5) bekezdését⁴, a 166.§-át⁵ valamint a 206.§ (1) bekezdését⁶ összevetve egyértelmű, hogy a jogalkotó a személyes meghallgatást nem tekinti bizonyítéknak. A fél előadásának jelentősége nincs ellentmondásban azzal, hogy a fél előadását nem tekinthetjük

⁴ Pp. 3.§ (5) ... a bíróság ... szabadon felhasználhatja a felek előadásait, valamint felhasználhat minden egyéb bizonyítékot, amely a tényállás felderítésére alkalmas.

⁵ Pp. 166. § (1) Bizonyítási eszközök különösen a tanúvallomások, a szakértői vélemények, a szemlék, az okiratok és egyéb tárgyi bizonyítékok.

⁶ Pp. 206. § (1) A bíróság a tényállást a felek előadásának és a bizonyítási eljárás során felmerült bizonyítékoknak egybevetése alapján állapítja meg; ...

bizonyítéknak, és így a felet sem tekinthetjük soha bizonyítási eszköznek.⁷ Az alperesnek a személyes meghallgatásra a perbíróóság előtt tárgyaláson van joga, a bíróságnak pedig kötelezettsége.

A per speciális abból a szempontból, hogy bár a fél nem bizonyítási eszköz, de az ő meghallgatása és orvos szakértővel való vizsgálata szükséges a cselekvőképesség korlátozásához. Ez megalapozza, hogy a közvetlenség elve a jogszabályban megkövetelt személyes meghallgatás során érvényesüljön. A közvetlenség elvét támasztja alá, hogy a bíróság a meghallgatás során szerzett benyomásokat, tapasztalatokat érzékszervi észlelése figyelembevételével helyesebben tudja mérlegelni, hogy a valósághoz minél inkább hű és teljes képet alkothasson a bíróság. A legtökéletesebben felvett jegyzőkönyv is csak ritkán pótolhatja a közvetlen észlelést.⁸

Emellett a Pp. a tárgyalás igazságossága, a részvételi jog, a kétoldalú meghallgatás (kontradiktórius eljárás) elvének perbeli megvalósulását követeli meg. A feleket megillető jogosultságok a peres felek egyenjogúságának elvén nyugszanak. Az egyenjogúság elvének legfontosabb polgári jogi vetülete az eljárás kontradiktórius elve.⁹ A tárgyaláson való részvétel joga (Pp. 135.§) kiemelt jelentőségű, mert a félnek itt ad lehetőséget kérelme, ellenkérelme, egyéb nyilatkozata és bizonyítási indítványa megtételére (138. §, 139.§, 141.§), a bizonyítási eljárásra észrevételeket tenni (Pp. 205.§).¹⁰ A gondnokság alá helyezési perben kirendelt ügygondnok pedig nem a fél helyett, hanem csak mellett járhat el, így nyilatkozataik ellentételesek is lehetnek.

A cselekvőképességet korlátozó gondnokság elrendeléséhez a régi Ptk. szerint két ok együttes fennállása volt szükséges: egyrészt az alperes károsodott egészségi állapotának ténye, másrészt az, hogy ez az állapot az alperes belátási képességére olyan kihatással legyen, ami az alapjogként védett személyes döntési autonómiájának korlátozását indokolja. Ezen két ok együttes megléte a Ptk. szerinti plusz feltételek mellett ma is kötelező eleme a gondnokság alá helyezésnek, így ma is elmondható, hogy mindkét feltételt annak kell bizonyítania, aki a gondnokság alá helyezést kéri (BH 2006.46.).

A fentiek alapján az alperes személyes meghallgatásának sem cselekvőképességének hiánya, sem intézetben való tartózkodása nem lehet akadálya. Abban az esetben, ha az alperes személyes

⁷ Németh János - Kiss Daisy: A polgári Perrendtartás magyarázata, 954. o., Complex Kiadó Budapest, 2007.

⁸ Németh János - Kiss Daisy: A polgári Perrendtartás magyarázata, 1126-1127. o., Complex Kiadó Budapest, 2007.

⁹ 75/1995. (XII. 21.) AB határozat II. pont

¹⁰ Németh János - Kiss Daisy: A polgári Perrendtartás magyarázata, 818. o., Complex Kiadó Budapest, 2007.

meghallgatására a bíróság azért nem tud sort keríteni, mert az alperes a perbíróságtól olyan távol tartózkodik intézetben, hogy az jelentős nehézséggel jár, és nem tud helyszíni tárgyalást tartani, a bizonyítottság hiánya miatt a kereset elutasításának van helye - tekintve, hogy a Pp. a vagylagos, nem kizárólagos illetékesség miatt az áttételre nem ad lehetőséget.

Az igazságügyi orvos szakértő kirendelésére a fentiek alapján akkor kerülhet csak sor, ha a bíróság a fél személyes meghallgatására már sort kerített és ennek alapján a szakértői bizonyítást szükségesnek tartja. A gondnokság alá helyezésnek csak akkor van helye, ha az alperes károsodott egészségi állapotának tényét bizonyítják, de nem rendelhető el mindenkinek a szakértővel való vizsgálata csak azért, mert gondnokság alá helyezési pert indítottak ellene. Illetve a szakértői véleményt is egybe kell vetni a személyes meghallgatás tapasztalataival.

Abban az esetben, ha a korábban kizáró vagy korlátozó gondnokság alatt álló személy ismeretlen helyen tartózkodik látszik megalapozottnak az, hogy az alperes meghallgatását mellőzve, csak a korábbi orvosszakértői vélemény, az azóta keletkezett orvosi okiratok és tanúvallomások alapján kerüljön sor az alperes védelmében a gondnokság alá helyezés - szükséges mértékű - fenntartására.

1. 2. Személyes meghallgatás elháríthatatlan akadály

A gondnokság alá helyezés iránti perben az alperes személyes meghallgatása csak kivételesen indokolt esetben, különösen akkor mellőzhető, ha ismeretlen helyen tartózkodik (lásd lent) vagy a meghallgatása más elháríthatatlan akadályba ütközik. Ilyen elháríthatatlan akadályt csak az alperes állapota indokolhat, azzal, hogy a bírói gyakorlat szerint önmagában nem minősül ilyennek az alperes elmebetegsége (BH1979. 157. I.).

A személyes meghallgatás mellőzésre került az alperes állapotára tekintettel például az alábbi ügyében.

A bíróság az aggálytalan és ellentmondásoktól mentes igazságügyi elmeorvosszakértői vélemény alapján megállapította, hogy az alperesnek 4 éves korában a kötelező oltási rendben lévő Di-Per-Te oltás beadását követően epilepszia betegsége alakult kit, ún. Rasmussen szindróma. Ezen betegsége gyakorlatilag minden terápiára rezisztens állapot. A rohamsűrűség csökkentésére hat alkalommal történt műtéti megoldás, az agyállomány jelentős mennyiségének eltávolítása történt.

A rohamok alig ritkultak, azonban féloldali bénulást, látótérkiesést, a kognitív funkciók

jelentős romlását, számfogalmak elvesztését, a logikai gondolkodás kiesését vonta maga után. Magára hagyni egyáltalán nem lehet, a lakást sem tudja elhagyni a nagyon gyakori és váratlanul jelentkező rohamok miatt. Otthonában is gyakran elesik, megsérül. A fentiekre tekintettel az alperes ügyei viteléhez szükséges belátási képessége tartósan és teljes körűen hiányzik, az állapota véglegesnek tekinthető.

A bíróság a szakvélemény, a családsegítő szolgálat véleménye, a perben meghallgatott tanúk vallomása, valamint a csatolt és beszerezett iratok alapján megállapította, hogy az alperes betegségéből kifolyólag önálló életvitelre nem képes, ezért állandó felügyeletet, gondozást, gondoskodást és ápolást igényel. A bíróság az alperes betegségére és állapotára tekintettel a Pp 309. § (3) bekezdése alapján a perben mellőzte az alperes személyes meghallgatását.

Mindezek alapján a bíróság álláspontja szerint az alperes jogainak védelme a cselekvőképességet nem érintő módon vagy a cselekvőképesség részleges korlátozásával nem volt biztosítható. A bíróság figyelemmel az alperes fent körülírt egyéni körülményeire, valamint családi és társadalmi kapcsolataira rendelkezett az alperes cselekvőképességét teljesen korlátozó gondnokság alá helyezéséről.

II. Ismeretlen helyen tartózkodó személyek cselekvőképességének korlátozása

Külön fejezetet érdemel az a gyakorlati probléma, ha eltűnik az a személy, akinek cselekvőképességét korlátozni akarják. Attól függően, hogy az eljárás mely szakaszában, illetve hogy milyen típusú eljárásról van szó, vet fel különböző gyakorlati kérdéseket az ismeretlen helyen tartózkodó személy esete. Az eljárás típusainál a gondnokság alá helyezés, gondnokság alá helyezés megszüntetése vagy módosítása iránti, illetve a gyámhatóság által hivatalból indított felülvizsgálati eljárást különbözteti meg a Ptk., azzal, hogy a felülvizsgálati eljárásban a kereset a gondnokság alá helyezés fenntartására, megszüntetésére vagy módosítására irányulhat.

Mint minden esetben, itt is abból kell kiindulni, hogy nagykorú személy cselekvőképességének korlátozására csak az ő érdekében, a jogszabály által megkívánt feltételek esetében kerülhet sor.

2.1. Kereset ismeretlen helyen tartózkodó alperessel szemben

Abban az esetben, ha az a személy, akivel szemben a gondnokság alá helyezési pert meg kívánják indítani, ismeretlen helyen tartózkodik, álláspontom szerint a gondnokság alá helyezés megindításának nem lenne helye, ugyanis a felperes ilyenkor csak korábbi tényekre és nem aktuális tényekre, az alperes aktuális állapotára, egyéni körülményeire stb. alapítva terjesztheti elő kereseti kérelmét. A bíróság azonban az ilyen alperes ellen benyújtott keresetet nem utasíthatja el hivatalból, ilyen elutasítási ok a Pp.-ben nem szerepel. A keresetet érdemben vizsgálnia kell és a bizonyítás lefolytatása után - amennyiben az alperes az eljárás folyamán sem került elő - bizonyítékok hiányában érdemben utasíthatja el a keresetet ítélettel.

2.2. Kézbesítés ismeretlen helyen tartózkodó személy esetén

Az alperes részére a keresetlevelet kézbesíteni kell, hogy a perindítás hatálya beálljon, a személyes meghallgatásra szóló idézésnek szintén szabályszerűnek kell lennie. Mit tehet a bíróság, ha az alperes a keresetlevél benyújtása előtt vagy a per folyamán tűnik el?

A gondnokság alá helyezési perben az alperes részére a tárgyalás kitűzésével egyidejűleg ügygondnokot kell kirendelni¹¹. Ez az ügygondnok azonban nem az alperes helyett, hanem az alperes mellett jár el. A korábbi bírói gyakorlat szerint, melyet a Legfelsőbb Bíróság egy eseti döntése is tükröz, a gondnokság alá helyezés iránt indított perben az alperes akkor is jogosult személyesen eljárni és a fél jogait gyakorolni, ha részére a bíróság ügygondnokot jelölt ki.¹² A Pp. 2001. évi módosítása óta jogszabályi szinten is megjelenik, hogy a gondnokság alá helyezési perben a korlátozottan cselekvőképes felperes, valamint az alperes teljes perbeli cselekvőképességgel rendelkezik.¹³

Ennek azért van jelentősége, mert a kereseti kérelmet, az idézést vagy az ítéletet nem elegendő az ügygondnoknak kézbesíteni, azt kézbesíteni kell az alperesnek is.

¹¹ Pp. 308. § (1) bekezdés

¹² Legfelsőbb Bíróság P. törv. II. 20 111/1978. - BH 1979. évi 4/157. sz. II.

¹³ 2001. évi XL. törvény 2. §-ával módosított Pp. 306. § (1) bekezdése szerint

Ismeretlen helyen tartózkodó alperes részére a hirdetményi kézbesítésnek¹⁴ és a Pp. 74. § szerint ügygondnok¹⁵ rendelkezésének van helye. A Budapest Környéki Törvényszék Polgári Kollégiumának szakmai értekezletén¹⁶ a Kollégium úgy foglalt állást, hogy kézbesítési ügygondnok rendelkezésének a gondnokság alá helyezés iránti perben a Pp. 308. § (1) bekezdése alapján kirendelt ügygondnokon felül nincs helye, nincs szükség újabb ügygondnok kirendelésére. Ezt támasztják alá a Kúria BH2012.40. számú eseti döntésében kifejtettek is, miszerint: „a perbeli cselekvőképesség általában a polgári jogi cselekvőképességhez igazodik, azzal az eltéréssel, hogy korlátozott perbeli cselekvőképesség nincs ([BH1992.107.](#) II.). A perbeli cselekvőképesség hiányának legfontosabb jogkövetkezménye, hogy a cselekvőképtelen fél személyesen nem tehet jognyilatkozatokat, jognyilatkozatai hatálytalanok. A bíróságnak az eljárás különböző szakaszaiban az a feladata, hogy biztosítsa: a perbeli cselekvőképességgel nem rendelkező fél megfelelő képviselethez jusson, biztosítva legyen részére az a jogi segítség, amely részére a per megindítását vagy folytatását lehetővé teszi.” Azzal, hogy a bíróság a Pp. 308.§ (1) bekezdése szerint kirendelt ügygondnokot, meglátásom szerint eleget tett fent leírt feladatának.

2.3. Mit tehet a bíróság a hirdetményi kézbesítést követően?

A hirdetményi kézbesítés mellett a bíróság megkeresi a rendőrséget, hogy nyilvántartásában szerepel-e, illetve a megyei kórházakat, hogy ott felbukkant-e az alperes, de az eljárás célja nem lehet az alperes felkutatása.

A fenti gondolatmenet szerint az alperes részére a keresetlevél, az idézés, az ítélet stb. kézbesíthető akkor is, ha ismeretlen helyen tartózkodik. A probléma méregfogát azonban ezzel nem húztuk ki. Az alperes személyes meghallgatása és az igazságügyi elmeorvos szakértői vélemény nem maradhat el, illetve annak hiánya legtöbb esetben a kereset elutasítását vonja maga után.

¹⁴ Pp. 101. § (1) Ha a fél tartózkodási helye ismeretlen ...illetőleg ha a kézbesítés megkísérlése már előre is eredménytelennek mutatkozik, a kézbesítést hirdetmény útján kell teljesíteni.

¹⁵ Pp. 74. § Ha a cselekvőképtelen félnek vagy a jogi személynek törvényes képviselője, illetőleg az ismeretlen helyen tartózkodó félnek meghatalmazottja nincs, a bíróság a fél részére ügygondnokot rendel.

¹⁶ Összefoglaló a Budapest Környéki Törvényszék Polgári, Közigazgatási és Munkaügyi Kollégiumának Budapest, 2014. október 3. napján cselekvőképesség - gondnokság témakörben tartott szakmai konzultációjáról

2.4. Felülvizsgálati eljárás során ismeretlen helyen tartózkodó alperes

A felülvizsgálati eljárás több szempontból speciális. Az eljárást a gyámhatóság indítja a Pp. perindítási kötelezettsége alapján, a gondnokság hatálya alá helyező ítéletben megjelölt időpontig. A Ptké. 6.§ (1) bekezdése alapján a gyámhatóságot akkor is terheli perindítási kötelezettség a határozatok felülvizsgálata iránt, ha korábban a cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezésről szóló határozat nem tartalmazott felülvizsgálati kötelezettséget. Hangsúlyozandó, hogy a Ptké. a gyámhatóság és nem a bíróság számára állapít meg végső határidőt, azonban a Ptké.-ben előírt kötelezettség a következő években a bíróságok számára is jelentős többletteleherként jelenik majd meg a megsokszorozódó gondnoksági perek száma miatt, figyelemmel arra, hogy a gondnokság alatt álló nagykorú személyek többségét az Országos Bírósági Hivatal által vezetett gondnokoltak nyilvántartása szerint úgy helyezték 2014. március 15. előtt gondnokság alá, hogy a bíró az érintett állapotára figyelemmel nem jelölt meg határidőt felülvizsgálatuk kezdeményezése tekintetében.¹⁷

A felülvizsgálati eljárásban a kereset a gondnokság alá helyezés fenntartására, megszüntetésére vagy módosítására irányulhat. A bíróság a keresetet nem utasítja el érdemben, hanem - amennyiben a gondnokság alá helyezés feltételei nem állnak fenn - a gondnokság alá helyezést megszünteti.

Speciális ez az eljárás abból a szempontból, hogy itt a bíróság rendelkezésére áll a korábbi, jogerős gondnokság alá helyező ítélet, az annak alapjául szolgáló igazságügyi pszichiáter szakértői vélemény, valamint a teljes peranyag a személyes meghallgatással együtt.

A gyámhatóságnak a Ptk. 2:29. § (2) bekezdése alapján pontosan meg kell jelölnie, hogy mire irányul a kereset: a kizáró helyett a Ptk. új terminológiájának megfelelően teljesen korlátozó vagy részben korlátozó gondnokság alá helyezést, ha az utóbbit, akkor azt mely ügycsoportokban kéri. A módosítás körében kérheti még az ügycsoportok megváltoztatását, bővítését, szűkítését, illetve a részben korlátozó helyett a cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezést, illetve a gondnokság alá helyezés megszüntetését.

Tekintettel arra, hogy megszűnt az általános jelleggel korlátozó gondnokság alá helyezés, így a felülvizsgálat során itt is pontosan meg kell jelölnie a felperes gyámhatóságnak, hogy mire irányul a kereseti kérelme: mely ügycsoportokban kéri a cselekvőképesség korlátozását vagy kéri az alperes cselekvőképességének teljes korlátozását. Minden esetben a felperest terheli a peranyag

¹⁷ Dr. Boros Zsuzsa: A családjog jövője - A Ptk. cselekvőképességi és családjogi rendelkezéseinek alkalmazását segítő átmeneti normákról, Családi Jog, XII. évfolyam 3. szám 4-5. old.

szolgáltatási kötelezettség, azzal, hogy a kereseti kérelem körében a bíróság hivatalból is lefolytathatja az általa szükségesnek talált bizonyítást a Pp. 310. § (1) bekezdése szerint.

Fentiek alapján a gyámhatóság az ismeretlen helyen tartózkodó alperes esetén is köteles megindítani a felülvizsgálati eljárást. A bíróság ekkor hivatalból mindent megtesz az alperes felkutatása érdekében. A Pp. lehetővé teszi, hogy az alperes személyes meghallgatása és igazságügyi elmeorvosszakértői vizsgálata elmaradjon: kivételesen indokolt esetben, különösen akkor mellőzhető, ha az alperes ismeretlen helyen tartózkodik vagy a meghallgatása más elháríthatatlan akadályba ütközik. A Budapest Környéki Törvényszék Polgári Kollégiumának álláspontja szerint a bíróságnak itt a bizonyítás körében tanúkat kell meghallgatnia, akik ismerték az alperes életvitelét. Meg kell keresnie az ideggondozót, a pszichiátriát, ha az alperes korábban ott tartózkodott, ellátásban részesült. A felülvizsgálat során lehetőség van arra is, hogy az igazságügyi elmeorvosszakértő a korábbi orvosi dokumentáció alapján állítson ki szakvéleményt. Vagyis a Kollégium álláspontja szerint - mellyel magam is egyetértek -, a felülvizsgálat során ismeretlen helyen tartózkodó alperes esetében valóban indokolt lehet, hogy a bíróság az alperes személyes meghallgatása mellőzésével, az alperes részvétele nélkül készített szakvélemény alapján állapítsa meg a korábbi gondnokság alá helyezés fenntartását.

A gyámhatóságnak különös nehézséget okoz, hogy a korábbi általános jelleggel korlátozó gondnokság alá helyezés felülvizsgálati eljárásában hogyan jelölje meg az ügycsoportokat, melyben a korlátozást kéri, illetve hogy mi alapján kérhet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezést az ismeretlen helyen tartózkodó alperes esetében, úgy hogy az alperessel közvetlen kapcsolata nincs. Meglátásom szerint itt is fel kell használnia a korábbi peranyagot, valamint minden információt be kell szereznie a környezettanulmány során, melyet az utolsó ismert lakóhelyen vagy tartózkodási helyen készít el. Arra vonatkozóan, hogy a felülvizsgálati eljárás során mi legyen a kereseti kérelem, a gyámhatóság számára fontos információval szolgálhat a gondnok éves beszámolója a gondnokolt állapotáról.¹⁸

¹⁸ Wellmann György (ed.) 2013: Polgári Jog Bevezető és záró rendelkezések Az ember mint jogalany Öröklési jog, Az új Ptk. magyarázata I/VI., HVG Orac Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 125. old.

III. Nem ellenzik a keresetet - Bizonyítás hivatalból

Előfordul, hogy nem ellenzi a keresetet sem az alperes, sem a kirendelt ügygondnoka. Ilyenkor, ha a bíróság a keresettel egyező ítéletet hoz, nincs aki fellebbezne ellene. Ilyen esetben a bíróságnak a bizonyítási eljárást le kell-e folytatnia?

A Pp. különleges szabályaiból az következik, hogy ekkor is kötelező a személyes meghallgatás és a szakértői bizonyítás, és a bíróság a kereset körében hivatalból is bizonyíthat - tanúkat hallgathat meg, megkereséseket intézhet - tényállás feltárási kötelezettsége áll fenn.

A Gödöllői Járásbíróság egy ügyben annak ellenére folytatta le a bizonyítási eljárást, hogy a keresetlevélhez csatolt orvosi dokumentáció és a családtagok nyilatkozata alapján a kereset teljesítését az ügygondnok nem ellenezte, a keresetet az alperes sem ellenezte. A bíróságnak azonban az egyéni körülményeket is vizsgálnia kellett, a lefolytatott bizonyítási eljárás eredménye alapján megállapította, hogy az alperes ismeretlen eredetű, születése óta fennálló közepes fokú értelmi fogyatékoságban szenved. Önálló életvitelt sosem folytatott, mindig szoros felügyelet alatt élt édesanyjával. Alapképességekkel, szám- és pénzfogalmakkal nem rendelkezett. Az élet minden területén a legalapvetőbb funkciókban is segítségre, ápolásra szorult (öltözködés, tisztálkodás). Édesanyja viselte gondját, aki 2012-ben meghalt, jelenleg nagynénje és testvére látja el, akiknek azonban túl nagy teher az alperes ellátása. Hiába a gondoskodó család, nem volt elegendő a támogatott döntéshozatal javaslata. A bíróság az alperest cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezte, továbbá a választójogból kizárta. Az alperesnek az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége tartósan és teljes körűen hiányzott.

A Gödöllői Járásbíróság egy másik ügyében a bíróság szintén annak ellenére folytatta le a bizonyítási eljárást, hogy az ügygondnok és az alperes a keresetet nem ellenezte. A bizonyítási eljárás alatt derült ki, hogy a korlátozás nem olyan széles körben indokolt, mint ahogy az eredeti kereset kérte. A tanú bizonyítás és a szakvélemény után a felperes (aki az alperes lánya volt) a keresetét módosította - kevesebb ügycsoportra kérve a cselekvőképesség korlátozását. Ha a bíróság abban bízva, hogy az ítélete úgyléte jogerőre fog emelkedni (mivel nincs aki ellenezze) nem, vagy csak formálisan folytatta volna le a bizonyítást, megalapozatlan döntés született volna, és indokolatlanul korlátozta volna az alperes cselekvőképességét az eredeti keresetlevél szerinti ügycsoportokra. Az ítélet jogerőre emelkedett.

Bibliográfia

Dr. Kőrös András: "Jót s jól!" - helyes célok, alkalmatlan megoldások a cselekvőképesség tervezett szabályozásában Magyar jog, 2009. (56. évf.) 2. sz. 104-112. old.

Wellmann György (ed.) 2013: Polgári Jog Bevezető és záró rendelkezések Az ember mint jogalany Öröklési jog, Az új Ptk. magyarázata I/VI., HVG Orac Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 104. old.

Dósa Ágnes: A nem teljesen cselekvőképes személyek jogai: rugalmasabb szabályozás felé, Fundamentum, 2000/2. sz. 84. old.

Németh János - Kiss Daisy: A polgári Perrendtartás magyarázata, 954. o., Complex Kiadó Budapest, 2007.

Dr. Boros Zsuzsa: A családjog jövője - A Ptk. cselekvőképességi és családjogi rendelkezéseinek alkalmazását segítő átmeneti normákról, Családi Jog, XII. évfolyam 3. szám 4. old.

dr. Hajdu Csaba A gondnokság alá helyezési perekre irányadó új szabályok és azok alkalmazása során eddig felmerült gyakorlati problémák. <http://www.mabie.hu/node/2362> (2014.09.10)

Felhasznált jogszabályok jegyzéke:

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről

1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról